

חרב מרדכי שטרנברג שליט"א

ר"מ בישיבת מרכז הרב

בענין צרת ערוה* (יבמות ג, א)

כל ערוה אינה עולה ליבום כיון שהאיסור שיש בו כרת מונע לקיים את העשה של יבום. כל זה נלמד מן הפסוק "עליה". הרשב"א כתב שלא קרינן ביה "ולקחת" משמע שחסר בעשה של היבום והרמב"ן כתב יותר מזה, שהופקע זיקה ואין פה גם סיבה למצות יבום.

כל זה בערוה, וצרתה נפטרה מהפסוק האמור בפרשת עריות "אשה אל אחותה לא תקח לצרור" וצ"ב מהו איסור צרה?

הגמ' (ג, א) אומרת שהטעם שנקטה המשנה ט"ו נשים פוטרות צרותיהן וצרות צרו' מן החלצה ומן היבום, ולא נקטה אוסרות צרותיהן, "כיון דבמקום מצוה הוא דאסירה צרה ושלא במקום מצוה שריא משום הכי תני פוטרות" ויש לדון בכונת הגמ', האם צמצמנו את איסור צרה דוקא למקום מצוה ובמקום מצוה ערוה אוסרת, צרתה אלא נקטו לשון פוטרות כדי שלא נטעה שאפילו שלא במקום מצוה אוסרת. או שעכשיו לפי האמת גם במקום מצוה אין הערוה אוסרת צרתה אלא פוטרת וכדרך הזאת משמע מרש"י ותוס'. רש"י כתב "הבת פוטרתה מיבום ואיסורא שכיב עלה ממילא, דהויא באיסור אשת-אח שיש לה בנים ומשום אשת-אח הוא דמתסר, שלא במקום מצוה דליכא איסור אשת אח עליה, שריא". ותוס' כתב (ד"ה כיון) "ואי הוי תני אוסרות הוה משמע כ"ש שלא במקום מצוה כיון דאיסור צרה מחמת ערוה אתי משום הכי תני פוטרות דהשתא במקום מצוה הוא דאיסור משום דממילא קאי באיסור אשת-אח".

ומשמע בפשטות שזהו דין בהלכות יבום ודין לצרור בהלכות יבום נאמר, דבמקום ערוה אין מצות יבום על צרתה וממילא נשארה באיסורא של אשת-אח.

וזהו חידוש. א. דהרי הפסוק "אשה אל אחותה לא תקח לצרור" בפרשת עריות נאמר. ב. דערוה גופא אנו אומרים שנפלה ליבום אלא שאי אפשר לעשה לדחות את איסור ואילו בצרה אנו אומרים שנמעטה מפרשת יבום. והאם נאמר עכשיו שזה גילה שגם בערוה יש משהו יותר מהותי שפוטר אותה מעצם דין יבום?

מהברייתא (ג, ב) משמע מפשטות לשונה שדין צרה הוא איסור מפר' עריות, עד שחשבה לומר שגם בשש עריות חמורות יש דין צרה, או כפי שהזכירו תוס' שם והראשונים, שההו"א שיש צרה גם שלא במקום מצוה. אלא שיש לדון מהי מסקנתה, שכך לשונה "יכול שאני מרבה אף שש עריות חמורות מאלו שיהיו צרותיהם אסורות" (שגם אותם נלמד מאחות אשה) ודוחה הגמ' "מה לכל העריות שאפשר לינשא לאחים ואסורה ליבם, צרתה אסורה, יצאו שש עריות חמורות מאלו הואיל דאי אפשר לינשא לאחים צרותיהן מותרת שאין צרה אלא מאח". ויש להבין מה כונתה ש"אין צרה אלא מאח" האם איסור צרה שנתחדש בפרשת

עריות נוהג רק במקום מצוה, וצ"ב מדוע? או שכאן חוזרת היא מההו"א וכוונתה שאין בצרה אלא איסור אשת-אח, וכדברים שכתבו רש"י ותוס' (ג, א) וכדברי רש"י כאן במסקנת הברייתא.

אלא שהברייתא אומרת בהמשך "אזהרה שמענו עונש מנין". ומשמע שהיא דנה על איסור צרות ומחפשת מקור לעונש, ולפי דברינו אין צריך לחפש מקור חדש לצרה אלא העובדה שפרשת יבום לא נאמרה עליה, משאיר אותה באיסור הרגיל של אשת-אח שבו ודאי יש כרת.

ורש"י באמת כתב שאין הגמ' מחפשת מקור דוקא לצרת ערוה, אלא אפילו לערוה גופא הגמ' מבררת מנין שיש כרת? אך זהו חידוש יותר גדול, דמדוע צריך פסוק מיוחד לערוה במקום מצוה, ובמה שונה היא מכל בתו או כלתו שלא במקום מצוה?

ונראה מכל זה שאי אפשר להסתפק בהגדרה של פטור בלבד, אלא שדין "לצרור" חידש איסור באשת-אח. אך לא נוכל לאמר שהערוה העבירה איסור לצרתה ויש לו שם בפני עצמו וכרת לעצמו, ובשוגג יתחייבו שתי חטאות, כמו שהוכחנו מלשון פוטרות צרותיהן, וכמו שהבינו כך את פשטות הגמ' רש"י ותוס'.

(אך גם לא פטור בהלכות יבום דאם כן לא צריך מקור חדש לאזהרה).
אלא צ"ל הגדרת ביניים שזהו שם איסור חדש של אשת-אח שפרשת יבום נאמרה בה. אך אינה יכולה לעלות ליבום כיון שהיא אשת-אח כזאת שהיא "צרת ערוה" היא נמצאת במעמד ובהגדרה כזאת שהיא צרת ערוה ועל אשת-אח כזאת לא שמענו עדין עונש, ועל כן מבררת הברייתא את המקור לעונש. (ואמנם אין הברייתא מחדשת מקור מיוחד לצרת ערוה אלא מ"כל האיש אשר יעשה מכל התועבות" שנאמר לגבי כל העריות הרגילות) [ויש להוסיף ולהסביר שכל דין "עליה" ו"לצרור" הוא דין בהיתר של אשת-אח שביבום, שאף שיבום התיר איסור אשת-אח, גילתה תורה שלא הותר האיסור במקום ערוה, אם איצטריך קרא "עליה" - לערוה ושאף לצרת ערוה לא הותר איסור אשת-אח, אך לא מטעם שיש פטור ביבום אלא הוא דין באיסור עריות. ולכן אף שפרשת יבום נוהגת כאן מ"מ איסור יש ליבם והוא מפרשת עריות ונכתב שם].

יש עוד מס' ראיות ממהלך הסוגיא בדף ח. המראות כי אפשר להסתפק בהגדרה שזהו פטור בלבד.

א. רבא אמר ערוה גופא לא צריכא קרא דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת, כי איצטריך קרא למיסר צרה. וע"ז שואלת הגמ' בהמשך "ומאי שנא ערוה דלא צריכא קרא דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת, צרה נמי לא תיבעי קרא, משום דאין עשה דוחה לת שיש בו כרת?" וע"ז עונה הגמ' "הכי קאמר משמיה דרבא צרה נמי לא איצטריך קרא כי איצטריך קרא למשרי צרה שלא במקום מצוה מאי טעמא אמר קרא עליה, במקום עליה הוא דאסירא שלא במקום עליה שריא."
ותוס' (ד"ה כי) שואלים מיד איך טעי רבא למימר דאיצטריך קרא למיסר צרה טפי מן הערוה כיון דצרה מלצרור נפקא? וע"ז מתרץ תוס' דגם עתה כונת רבא למיסר צרה, הוא כדי שנדייק שדוקא במקום מצוה אך שלא במקום מצוה שריא. והגמ' ששאלה על רבא טענה בדבריו שלא פירש בהדיא למשרי שלא במקום מצוה.

ולכאורה דברי רבא מדויקים מאד, דבאמת הפסוק "עליה" נצרך ללמד שאיסור "לצרור" במקום מצוה של "יבמה יבא עליה" נאמר, והפסוק "עליה" לא בא למידק

שלא במקום "עליה" שריא, אלא ללמד על איסור צרה של לצרור שהוא תלוי דוקא במקום ובתנאי של "עליה". ובמקום מצוה חידשה תורה שיש בעיה של צרות ולא נאמרה בו פרשת יבום. ורבא נקט בדיוק את עצם החידוש, שהפסוק "עליה" נצרך לצרה במקום מצוה לאוסרה.

אכן נראה שהתוס' הבינו שאסור לצרור לא נתחדש במקום "עליה" דוקא ואיסור צרות בכל התורה נאמר, ולכן שואלת הגמ' דכיון שיש פסוק לצרור ברור שנאמר גם במקום מצוה, וכל החידוש ב"עליה" הוא רק ששלא במקום מצוה התרנו דאין ה"עליה" סיבת האיסור ואיננו מגדיר את האיסור דאינו דין בהלכות יבום.

ב. הגמ' בה"א רצתה להביא ראיה לרבא שערות לא צריך קרא ורק לצרה אנו זקוקים ל"עליה", מלשון המשנה "פוטרות צרותיהן" ולא נקטה המשנה פטורות ופטורות. וע"ז שואל תוס', מה נענה למסקנה שאפילו לצרות לא צריך קרא (ומתוך שעדין לא שמענו גם את הדין הפשוט של צרה בשום מקום). ולכאורה אם נאמר שצרה נפטרת כיון שזהו דין פטור בהלכות יבום, זהו בדיוק חידוש המשנה והמשנה כתבה את האסור שנתחדש לנו לפי רבא מ"עליה", שערות פוטרת צרתה במקום מצוה. אלא רואים מתוס' שהבין שוב שעליה זו רק סיבה להשאיר איסור ידוע כבר במקום מצוה. וזה באמת פשיטא ואין המשנה צרכה לחדש לנו דמאי שנא מערוה הרי יש גם בו כרת.

ג. הגמ' בדף ח: רוצה בה"א לומר שערות שלא במקום מצוה תהיה מותרת, ודוחה דהרי זה ק"ו, אם במקום מצוה אנו אוסרים ק"ו שלא במקום מצוה שנאסור. ודוחה הגמ', צרה תוכיח שבמקום מצוה אסורה ושלא במקום מצוה מותרת [וא"כ גם בערוה נאמר כך] ולכן נזקקת הגמ' לפסוקים ללמוד לאסור.

ולכאורה אין הבנה להוכחה מצרה, דהטעם ששלא במקום מצוה מותרת כיון שאין את הסיבה לאסור דכל המניעה של צרה הוא בדיני היבום. משא"כ בערוה שיש בה חסרון בעצם, הסברה נותנת שאם במקום מצוה אסורה, ק"ו ששלא במקום מצוה תהיה אסורה.

אלא רואים שוב שאיסור לצרור אינו נובע מהגדרת מצות יבום אלא הוא איסור עצמי, ויש איזו מניעה וחסרון בצרה עצמה כמו בערוה עד שהדין היה נותן שתאסר אפילו שלא במקום מצוה.

ד. מהשוואת הגמ', תרי קראי כתיב "אשה אל אחותה" ו"לגלות ערותה" משמע שיש שני איסורים שבכל אחד יש סיבת איסור מצד עצמו. ויש לדון היכן כל קרא נאמר האם במקום מצוה או לשלא במקום מצוה.

נמצא שמכל מהלך הסוגיא בדף ח. ומדברי התוס' שם מוכח שאין הדין לצרור חדש של פטור מיבום אלא שם איסור חדש.

והנה רע"א שואל מדוע הברייתא למדה לימוד מיוחד לצרת צרה שכלולה בדין צרת ערוה, מזה שלא כתבה התורה לצור אלא לצרור, שאפ"ל צרתה וצרת צרתה אסורה. הרי כיון שהצרה אינה עולה ליבום, וממילא שכיב עליה איסור אשת-אח וצרתה תפטור, דעכשיו היא צרת ערוה של אשת-אח ואע"פ שעכשיו בנפילה חדשה זו, אין סיבה לאסור את הצרה אבל הרי כבר נאסרה שעה אחת וממילא נאסרה עולמית, דכל יבמה שאין אני קורא בה יבמה יבא עליה הרי היא כא"א שיש לה בנים.

והתוס' בדף ל. כתב, שנאסרה שעה אחת תהיה גם סיבת פטור לצרה משום צרת ערוה, ובכך מסביר מדוע נקטה המשנה "ואחד נשוי נכרית" ולא ואחד מופנה כדי

להשמיע שכיון שהיא צרת "נאסרה שעה אחת", גם היא תאסר. ונמצא לפי התוס', שהמשנה באה לחדש לנו שאשה הנאסרת מדין נאסרה שעה אחת עושה צרתה כיו"ב.

ובאמת סברת קושית רע"א נראית בפשטות כסברת רב אשי בדף יג. "רב אשי אמר סברה היא (צרה) מאי טעמא אסורא דבמקום ערוה קימא צרת צרה נמי במקום ערוה קימא".

אלא דשם רב יהודה חולק עליו ולומד זאת מלצרור, התורה ריבתה צרות הרבה. וגם תוס' בדף ב. (וד"ה עד ס"ה) כתב בפירוש השני שגם רב אשי מצריך פסוק לצרת צרה, ואינו יודע זאת מסברה. וכל מחלוקתו עם רב יהודה האם צרת צרת צרה נלמד מסברה דומיא דצרת צרה או עדין צריך לחפש מקור לכך בפסוק. ולדבריהם קשה קושית רע"א מדוע צריך מקור מיוחד לכך.

והנה קושית רע"א היא רק אם נאמר כשני האופנים הראשונים שאמרנו בחידוש דין לצרור. אם נאמר שזה פטור בדיני יבום, אז הדין באמת נותן שעכשיו שהיא אשת אחיו שלא במקום מצוה תעשה צרתה כיו"ב. דאשת-אח, היא גם ערוה שיש בה כרת שתעשה צרתה כיו"ב כמו אשת אחיו שלא היה בעולמו, וממילא אין צריך לזה פסוק מיוחד.

וכן אם נאמר שזהו שם איסור חדש בפרשת עריות "צרת ערוה", אז גם הדין נותן שכשם שלמדנו מאחות אשה שכל ערוה עושה צרתה כיו"ב, כן גם צרת ערוה נלמד מאחות אשה דין לצרור שתעשה כיו"ב, ולא צריך לימוד מיוחד לצרת ערוה מ"לצרור" יותר משאר איסור ערוה.

נמצא שצריך לומר את ההגדרה האמצעית שאמרנו שצרת ערוה זהו השם בעצמו שאוסר אותה. הגדרתה כאשת-אח שנמצאת תמיד יחד עם הערוה מבדיל אותה משאר נשים שהם אשת אח בלבד. האיסור לבוא על אחת שהיא ערוה, כולל בתוכו גם את הצרות להן, ולא שיקבלו אותו שם איסור אלא הם יהיו אשת-אח הצרות לערוה ומעמדן זה מונע את קיום המצוה אם בגלל שנאמר שפוגע באיזו שהיא מדה, בערוה עצמה בזה שפוגע בצרתה, או שכבר בה יש את סיבת האיסור "צרת ערוה" וזו כבר הגדרתה העצמית שלה.

ומעתה באמת צריך לימוד מיוחד שגם צרת צרה אסורה, דכמו בחייבי עשה אע"פ שכתבו האחרונים שיש בה כרת של אשת-אח, אך צרתה צריכה חליצה דמה יועיל שהיא צרת ערוה דגם הערוה גופא עלתה ליבום ונפטרה. כך אולי גם צרת ערוה גם אם היא אינה עולה ליבום מכיון שבה יש את שם הצרת ערוה, אך בצרתה אין כבר את שם זה, היא רק צרה לצרת ערוה ואינו דומה לאשת-אח שנאסרה שעה אחת כגון שהיתה אחות אשה ומתה אחותה ונאסרה עולמית, דשם באמת הפטור הוא בהלכות יבום ובערוה הורחב הגדר של הפטור לדין בהלכות יבום שנאסר עולמית ולכן תעשה צרתה. (אע"פ שבהיותה ערוה וצרת ערוה העשה היה קיים והיתה זאת רק מניעה).

אך יש לברר האם עכשיו, אחרי שהתורה חידשה לנו שעושה גם צרת צרה, חזרנו בנו מכל ההבנה במושג צרת ערוה ובאמת חידשה לנו התורה שזה פטור (או - עדיין אנו נשארים בהבנה שזהו איסור חדש).

ונפק"מ האם לצרת צרת צרה נוכל ללמוד עכשיו מסברה, או שצריך לזה פסוק מיוחד, ומדברי רבי יהודה "לצרור" התורה ריבתה צרות הרבה משמע שכל הצרות עד סוף העולם כלולות בפסוק ובגלל הפסוק אסורות, אך לא מסברה.

משמע שעדין לא שינינו את ההבנה ההתחלתית שאין סיבה עצמית בצרה לפטור, אלא היותה צרת ערוה, ותוס' בדף ב. שהסביר את מחלוקת רב אשי ורבי יהודה על צרת צרת צרה, אם לומדים מפסוק או מסברה היה מקום לומר שזאת בדיוק נקודת המחלוקת האם עכשיו אחרי שגילה לנו הפסוק שצרת צרה נאסרה נלמד שצרה זהו פטור או אסור וממילא מסברה תעשה צרה, וזו סברת רב אשי. או עדיין אפשר שדוקא צרת צרה נאסרה אך אי אפשר ללמוד מכאן עד סוף העולם אלא בגלל הפסוק, וזו סברת רבי יהודה. אך משמע מתוס' לא כדרך זו, שכתב בטעם רב אשי "דצרתה מאי טעמא אסורה כל כך שאסורת צרתה, דבמקום ערוה קימא. צרת צרה נמי תאסור צרה אחרת, דמקום ערוה קימא."

משמע שנקודת המחלוקת של תוס' היא האם צרת ערוה יש בה את סיבת האיסור או תמיד צריך לחפש בערוה את מקור האיסור. רבי יהודה סובר שצרת ערוה אסורה בגלל הערוה, וממילא גם אם שמענו שצרת צרה אסורה לא נוכל לשמוע שצרת צרת צרה אסורה, דבה כבר לא רואים כל כך את הערוה ולכן צריך פסוק מיוחד.

ואילו לרב אשי צרת ערוה בגלל היותה צרה, זו סיבה עצמית בה וחסרון בה, ואם שמענו ששם זה של צרת ערוה יכול לעשות צרה אז גם צרת ערוה תעשה צרתה מסברה.

הגמ' בדף ג: שואלת אליבא דרב שאמר שצרת סוטה אסורה ואינה עולה ליבום, מדוע לא שנו אותה במשנה גבי עריות הפוטורות צרותיהן. ומתרצת לפי שאינה בצרת צרה, דכל העריות במשנה אפשר לשנות הלכה צרתה ונשאת לאחיו השני, שהיא אינה ערוה אלא לאח אחד, אבל לאחיו השני ראויות הם, אבל צרת סוטה איננה יכולה להתייבם לאח אחר דעל כל האחים אסורה. וממילא לא משכחת צרת צרה. ותוס' וד"ה לפי שאינן) מקשה דלגבי בועל שגם אסורה לו, משכחת צרת צרה אם נשאת לאחיו השני שמתורת לו, ולו אשה נוספת ומת, כשם שהיא אסורה לבועל (וגם לבועל כתוב טומאה) כך צרתה תאסור. ומתריך תוס' דכיון דלגבי בעל לא משכחת צרת צרה. אין לנו להחמיר בטומאה דבועל יותר מטומאה דבעל. ואם נאמר שדין לצרור הוא דין פטור בהלכות יבום ועכשיו אסורה משום אשת-אח, ודאי הדין נותן שצרתה צרת ערות אשת-אח אע"פ שלגבי בעל לא מצינו שצרת צרה תאסור, זה ודאי רק בגלל המציאות הטכנית שאינה יכולה לינשא לאחים, אך ודאי שלגבי הבועל שנשאת לאחיו ומת, ויבם האח השני, כיון שסוף סוף זו אשת-אח שלא במקום מצוה יש כאן את הדין לצרור הרגיל שנלמד לכל עריות, ויש כאן סיבת איסור עצמית בלי שתהיה תלויה באיסור הבעל.

ונראה שתוס' הבין שלא זהו דין "לצרור", אלא כמו שאמרנו, שבכל צרת ערוה יש מניעה מצד הערוה. ומעתה אפשר לומר, שלא מצינו בבעל שהערוה יכולה להשפיע אלא על צרתה אך לגבי צרת צרה אולי אי אפשר לראות את הערוה שבה כגורם מפריע גם בצרת צרה, וזוהי הגדרה באיסור שעל הבעל, שאין בו במציאות כח של צרת צרה. ותוס' סובר שהאיסור לגבי הבועל צריך שיהיה זהה לאיסור שלגבי הבעל, אע"פ שלגבי הבעל, רק בגלל שלא משכחת לה, אין איסור צרת צרה. אבל אי אפשר לאסור זאת לבועל, דהגדרת איסור הבועל הוא מה שאסור לבעל, וכל זה לא נוכל לומר אא"כ נאמר את ההגדרה האמצעית ב"לצרור" (וגם אם נאמר שלצרור מעביר איסור ממש מדין פרשת עריות, הדין נותן שתעשה גם צרת צרה אע"פ שלגבי הבעל לא משכחת לה שהרי גם בכך עצם איסור הבועל

הוא כאיסור הבעל).

תוס' בדף ח. (ד"ה תרי איסורי) מקשה לרב אסי אמאי פוטרת איילנות צרתה והא חד איסור הוא? ומתרץ תוס' דממה נפשך אסירא דילפינן מאשר תלד פרט לאילנות ולהכי צרתה נמי אסורה, וכן נמי א"א שלא היה בעולמו. ולכאורה אין מקום לקושית תוס', אם נאמר שהצרה נפטרת ממצות יבום במקום שיש ערוה עמה. דאין אנו צריכים לחפש את סיבת הפטור בה, ולדון אם היא חד איסורא או תרי אלא על הערוה, וכיון שהערוה נפטרה דאין העשה דוחה תרי איסורי ממילא נפטרה צרתה. רואים מקושית תוס' שהבין שצריך תמיד לחפש בצרה עצמה את סיבת האיסור ולדון בה אם העשה ידחה את האיסור, ולכן שואל שיש בה רק חד איסורא, וממילא העשה דיבום נילף מאשת-אח שידחה. וע"ז מתרץ תוס' דמ"מ איהי אסירא. והיה אפשר לומר בכוונתו שזהו גופא התרוץ שצרה איננה סיבה לאיסור אלא פטור במצות יבום, אלא שאין משמע כן מלשון תוס', ועוד שנצטרך לומר שתוס' בקושיא הבין שזהו איסור ובתרוץ חזר בו ושינה את כל הבנתו במהות דין צרה ואין משמע כן.

ולכן נראה שאמנם תוס' בשאלה הבין שצרה זהו איסור גמור וחדש במקום שנופלת עם ערוה, ושאל דא"כ היא רק חדא איסורא.

ובתרוצו סובר תוס' שזהו אמנם איסור, אך העשה של יבום לא יוכל לדחות אותו כיון שכל מהות האיסור הוא היותה צרה לערוה, וכיון שאין העשה דוחה את הערוה, כל פגיעה בצרה היא פגיעה בערוה, דזהו שם האיסור של הצרה. וכיון שהערוה ממ"נ אסורה ולא נתחדש בה מצות יבום ממילא אין אפשרות לפגוע בצרתה.

ומהדימוי של תוס' לאשת אחיו שלא היה בעולמו נראה עוד יותר, דהאחרונים התקשו בראיית התוס', אם מדין צרת א"א שלא היה בעולמו במה יותר פשוט דינה מצרת אילונית ומדוע תוס' לא הקשו ותרצו גם ממנה, ואם נאמר שמאשת אחיו שלא היה בעולמו גופא הביאו ראייה, קשה, שתוס' עתה מבינים שצרת איילונית פטורה למרות שהיא חד איסורא, כיון שזהו פטור מדיני יבום ומה הקשר לא"א שהב"ע שבה יש סיבת פטור שונה שלא היו יחדיו, ואם נאמר שעכשיו, שנופלת מהאח השני, נתחדשה בה סיבת יבום חדשה כיון שנשאת לאח השני, אז באמת קשה מדוע לא תתיבם, הרי זה רק חד איסורא במקום שיש מצות יבום וזיקה חדשה.

ולכן נראה שתוס' רצו להוכיח שצרה איננה רק אשת-אח שיש בה גם איסור אשת-אח מצידה וגם יש את הפגם שהיא אשת-אח שליד ערוה, וכל פגיעה בה היא פגיעה בערוה. אלא שכבר בה יש תרי איסורי, מצד שהגדרתה השתנתה ולכן אין העשה של יבום יכול לדחות אותה, וע"ז הביאו ראייה מאשת אחיו שהב"ע שגם בה יש אשת-אח מצידה וגם אשת-אח מצד האח הראשון וזה נקרא תרי איסורי ובה עצמה יש שתי התבוננויות באשת-אח.

(אך מתוס' רא"ש נראה ששאלת ותרוץ תוס' היו שונים, שבשאלתם הבינו שדין לצרור לא נתחדש באשת-אח כיון שהוא רק חדא איסורא, וממילא א"א ללמדו מאחות אשה שיש בה תרי איסורי, ולכן הקשו מדוע איילונית פוטרת צרתה הרי יש בה רק אשת-אח ובאיסור זה לא נאמר לצרור וע"ז תירצו שכיון שממ"נ היא פטורה מיבום "מאשר תלד" לכן נראה יותר להקיש אותה לאחות אשה ויהיה בה דין לצרור, מאשר להקיש אותה לאשת-אח).

ותוס' ממשיך להקשות "מאי טעמא דמאן דפליג על רב אסי וי"ל דכיון דאיילונית לאו בת יבום היא בשום מקום חשיבא צרתה כצרת ערוה שלא במקום מצוה". ונראה באור המחלוקת בין רב אסי לחולקים עליו, דאם נאמר שכל פטור הצרה הוא פטור בזיקה, וכיון שאחת מבין הנשים הנופלות ליבום נפגמה זיקתה או שאינה יכולה לממש אותה, ממילא נפגמה כל זיקת הבית, ואין יכולים לקיים בצרה פרשת יבום. אזי באמת הדין נותן, שבמקום שאחת כלל לא עלתה ליבום, כגון איילונית שאינה בת יבום בשום מקום, צרתה תוכל להתיבם דלא נפגמה הזיקה כלל דהערוה אינה שותפה לזיקה כלל. אך אם נאמר שבצרה יש סיבה עצמית עד שיכולנו לחשוב שאיסורה בכל התורה, אפילו שלא במקום מצוה ובאה התורה וחידשה ש"עליה" דוקא במקום מצוה נאמר, יש מקום לאמר שכיון שהצרה היא במקום מצוה אע"פ שהערוה איננה עולה ליבום כלל, בכ"ז תאסר. דיש את כל הנתונים, היא גם צרה לערוה שזו סיבה עצמית לאיסור בלי קשר ליבום ולמקום מצוה, וגם הצרה נופלת ליבום שאז נאמר פרשת "עליה", שדין לצרור יפטור אותה. וא"כ נראה יותר שזוהי נקודת המחלוקת האם יש צורך שגם הערוה תהיה במקום מצוה כדי שנוכל להשתמש בדין "לצרור" או מספיק שהצרה תהיה במקום מצוה. או במילים אחרות, האם דין "לצרור" נובע מהיבמות או מהיבום, אם מהיבמות, אז יש כאן את כל התנאים לאיסור כמו שכתבנו, אך אם מצד המיבם נאמר שדין לצרור דוקא שמיבם אחת מתוך שנים, וא"כ צריך ששניהם יהיו במקום מצוה, דאם אחת איננה עולה כלל ליבום, אין זה נקרא שבא על אחת מתוך שנים ואין כאן דין לצרור, דחסר כאן בהגדרת מקום מצוה של הצרה בעצמה לענין החלת דין לצרור.

אך נראה יותר שלא זו נקודת המחלוקת וכולם יודו שכל היכולת של הערוה לפגוע בצרתה היא דוקא שאפשר לקרוא בצרה שבא "על אחת מתוך שנים", אלא שנחלקו מה צריך כדי שנאמר כן, האם צרכה הערוה לעלות ממש ליבום או שמספיק שהאישות שלה תיפול ליבום. וצרתה, צרת אישות שנפלה למצב ולמקום כזה שהאח החי יש בו דין באשת אחיו, אלא שלא נתחדשה בה מצוה כיון שהיא איילונית - אבל הגדרתה כצרת ערוה במקום מצוה. דגם באיילונית קרינן **מקום מצוה**.

ודלהבנה הראשונה במחלוקת קשה מדוע אם מתה או נתגרשה הערוה בחיים, צרתה מותרת ליבום לרב אסי, לדעת הסוברים מיתה מפלת, הרי היא צרה במקום מצוה, וכיון שהיתה צרת ערוה בחיים יש בה כבר את כל הסיבות להגדרת שם צרת ערוה) וגם לסוברים נישואין מפילין ובאמת אסורה הצרה בכה"ג, היינו מטעם - שכל האישות היא סיבה ליבום וכדבמקום מצוה היא!

הגמ' בדף כ. מביאה מחלוקת בהבנת המשנה שם "כלל אמרו ביבמה כל שאיסורה איסור ערוה לא חולצת ולא מתיבמת" ופירש"י צרתה וכ"ש היא, ותוס' כתב כל שאיסורה מחמת איסור ערוה [פירוש צרה]. דכל הדיון במשנה על הצרות, וע"ז הגמ' אומרת "כלל לאתויי מאיי אמר רפרם בר פפא לאתויי צרת איילונית וכדרב אסי. ואיכא דאמרי: כל שאיסורא איסור ערוה הוא דאסירא צרתה, הא לא איסורא איסור ערוה. צרתה לא אסירא למעוטי מאי? אמר רפרם למעוטי צרת איילונית ודלא כרב אסי".

ללישנא קמא באה המשנה ללמוד שכל אשה השותפה לאשה שאינה עולה ליבום נמנע גם ממנה להתיבם ללישנא בתרא, נראה לדייק מלשון הגמ' "כל שאיסורה

איסור ערוה הוא דאסירא צרתה" צריך שהאיסור ערוה יגרום את אי עלייתה ליבום, שהערוה תהיה הסיבה למניעה ממצות היבום, וממילא באיילונית שהסיבה שלא עולה ליבום שחסר בהקמת שם לאחיו, שזהו פרט מהלכות היבום שלא מתקיים בה, אינה יכולה לעשות צרתה כמוה, ואפילו אם אותה איילונית תהיה בתו, ג"כ לפי הגדרה זו, לא תעשה צרתה דלא בגלל הערוה שבה אינה עולה ליבום.

נמצא שהגדרת איסור לצרור, היא שכל ערוה שמונעת יבום, ובערוה נעוצה סיבת המניעה לקיום מצות יבום. ערוה כזו יש לה את הכח לעשות צרתה כמוה. ואע"פ שאמרנו שאיסור "לצרור" הוא איסור שנובע מכח הערוה, ולא פטור בהלכות יבום, צריך לאמר ש"העליה" של לצרור שלמדנו שנאמר במקום של "יבמה יבא עליה", גילה לי שהאיסור שהערוה יוצרת נאמר במקום כזה שבערוה יש סיבה לאי קיום מצות היבום.

התוס' בדף י. מקשה מדוע לא נקטה המשנה ט"ז נשים פטורות צרותיהן בערות אשת איש, במקרה שהבעל אמר לאשה הרי זה גיטך ע"מ שלא תנשאי לפלוני. והלכה אותה אשה ונישאה לאחיו, ומת. ועכשיו נופלת היא וצרתה, לפני אחיו ליבום - אסורה לו משום אשת איש. דאם ייבם אותה נמצא גט בטל למפרע ובא על אשת איש. ומתוך תוס' "דלא דמי לאחות אשה דהתם בשעת נפילה הוי אחות אשתו, אבל הכא בשעת נפילה אינה אשת איש עד שתבעל לו, ואפילו תחשבה א"א כיון שמטעם א"א אסורה לו, מ"מ לא דמי כיון שאם תבעל ליבם שנאסרה עליו, הוי א"א ולא היתה אשת אחיו מעולם, הלכך לא פטרה צרתה".

ושאלת תוס' צריכה ביאור. דאם לצרור הוא איסור בצרה הנובע מכח היותה צרה לערוה, מדוע אשה זו תחשב צרת ערוה, הרי עכשיו לפנינו אין אשה עם שם ערוה כלל, ומכח מה תאסר צרתה דאינה שותפה לאשה אסורה, אלא רק אם תתיבם, יוצר בה איסור, ומדוע זה שתאסר ליבום יאסור גם את צרתה, (במיוחד אם איסור לצרור בכל התורה הנאמר, שאז אין לו שיכות ליבום דוקא, אלא שצמצמנו אותו בעליה דוקא למקום מצוה) וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א בריש המסכת.

ואם נאמר שתוס' מבין שדין לצרור זהו "פטור" בהלכות יבום, הדבר באמת יוסבר, שכל מקום שחלק מן הבית אינו יכול להתיבם, אז כל הבית אינו עולה ליבום אע"פ שאין ערוה בפעל לפנינו.

ובאמת כן כתב התוס' בפשטות, לדעת רבי שלומד את דין צרה מ"ולקחת" וכל מקום שהיבמה צרת ערוה חסר בה ה"ולקחת" של מצות יבום, כיון דאין כאן תרי ליקוחין, דלשטתו קשה מדוע לא נקטה המשנה ט"ז נשים (גם אשת איש) ונצרך תוס' לתרץ תרוץ אחר. דהתוס' מבין דלרבי ודאי דין הצרה הוא פטור בהלכות יבום, וע"כ אין אנו צריכים לבקש שתהיה ערוה בפועל. אלא שלא יוכלו ליבם אותה. ויוצא שתוס' בשאלתו "דליתני ט"ז..." הבין שדין לצרור הוא פטור בהלכות יבום, וע"ז תירץ תוס' דלא דמי לאחות אשתו. ולכן לא יהיה דין לצרור, דאינו חמור כ"כ כמו שאר עריות. וזה תמוה דבאמת מדוע לא תאסר הצרה, דסוף סוף חלק מן הבית אינו עולה ליבום, ואיזה תנאי חסר פו שלא נוכל לאמר לצרור.

ואם נאמר שתוס' בתרוצו מבין שדין לצרור הוא איסור, גם קשה דלא משמע שזהו מהלך הקושיה והתרוץ שחזרנו בנו בהבנת דין צרה.

וע"כ נראה שזהו בדיוק היסוד שאמרנו, ותוס' בשאלתם הבינו שכיון שאסור

לצרור הגדרתו שכל ערוה שאסור ליבם גם צרתה אסורה, א"כ גם אשת איש היא שם ערוה שבסיבתו אי אפשר לקיים מצות יבום, ואע"פ שאינו קיים בפעל עכשיו תעשה צרתה, דהאשה היא צרה לאשה שערוה מונעת ממנה להתיבם, שכל זה גילה לי ה"עליה" של לצרור, שהגדרתו נקבעת ע"פ "היבמה יבא עליה", דבמקום מצות היבום אני מחפש את הערוה שתצרור אחותה. אך אין זהו פטור בהלכות יבום, אלא אלו תנאים איך ערוה יוצרת סיבה לאסור צרתה, וע"ז מתרץ תוס' דלא דמי לאחות אשה, שהערוה שמונעת שם מיבום קימת כבר עכשיו והיא יותר חמורה מהערוה של אשת איש שלא תהיה קימת אלא אם ייבם אותה.

תוס' בדף ח: ד"ה "כל היכא" מקשה: לדעת רבי שלומד מ"לקחה", כל מקום דאיכא תרי ליקוחין א"כ חייבי עשה נמי ליתסרי לצרה, דליכא למימר דאי בעי האי נסיב ואי בעי האי נסיב. ועוד תימא דהשתא ליכא בצרת ערוה כרת וא"כ תיבעי חליצה כמו חייבי עשה דמרבין מ"ועלתה יבמתו". [ובתוס' רא"ש יותר מבואר דבריש פירקין מצריכין קרא לאזהרה וקרא לענוש, וכי לית ליה ענוש כרת בצרה? וכי תימא הכא נמי, א"כ תדעי חליצה דכרבי מ"יבמתו"].

ויש שהבינו בתוס' שאין בצרת ערוה כרת של אשת-אח בלבד אלא "איסור לצרור" יוצר כרת חדש ואסור חדש, ולכן שאולים דלרבי שלא לומד מלצרור אין לו מקור לאיסור חדש, ו"ולקחה" ישאיר רק כרת של אשת אם ותבעי חליצה. וע"ז מתרץ תוס' דמשמע מולקחה שאפילו חליצה אין, דאחרת היינו קוראים בה ולקחה.

אך נראה יותר שאין להוכיח כן מתוס', אלא שבשאלה הבינו שאין במשמעות ולקחה למעט חליצה. דהפסוק לא אמר לי שיש בה כרת, ואולי דינה יהיה עכשיו כחייבי עשה. וע"ז מתרצים תוס' שיש במשמעות "ולקחה" למעט חליצה, וממילא ידענו שכלול בזה שחוזר איסור כרת הרגיל של אשת-אח, ואינה כחייבי עשה.